

ZANIKLÁ VES MICHOVICE U TÝNIŠTĚ NAD ORL.

Byla to obec stará s bohatýma lukama, položená mezi Lípu a Týniště. Po třicetileté válce byl z ní utvořen týništský dvůr. Zajímavé je i její pojmenování. Zdejší prastaré slovanské vsi jsou jmenovány jednak po redech: po Božeticích — Božetice (zaniklá ves za Žďárem), po Chotivích — Chotiv, po Přepyších — Přepychy; jednak po místních ukazatelích jako Lípa, Olešnice, Žďár, Křivice atd. Kolem Týniště je věnec vsí nazvaných po křesťanských patronech: Petrovice, Štěpánovsko, Albrechtice i naše Michovice, pojmenované po sv. Michalu.¹⁾ Sv. Michal byl u nás oblíben; dosvědčuje to i řada obvyklých příjmení, jako Michálek, Michalec, Micha i Michna. Tyto obce vznikly zřejmě později.

Tím ovšem není řečeno, že místo bylo osídleno až za doby křesťanské. Zemědělsky vhodný kraj byl obydlen již za kultury slezské, tedy jistě tisíc let před našim letopočtem. Ves Michovice dostala asi své křesťanské jméno pojmenováním či přejmenováním po rozdělení týništského knížecího statku. Ten přešel do knížecích rukou po 28. říjnu 1108, kdy kníže Svato-
pluk zabil stařešinu rodu Vršovců, Mutinu, na Vraclavi u Vysokého Mýta a Vršovce pro zradu postavil mimo zákon. Pozdější domněnka, že ves byla církevním majetkem a že je pojmenována po mniších, neobstojí; ve starých záznamech se jméno Mnichovice vyskytuje jen ojedinele, v místě i okolí je dosud užívá v Michovicích či Michovcích. Nevíme, jak bylo dříve, ale je jisté, že od roku 1350 v těchto místech mnišského církevního majetku nebylo.

Středem vsi byl snad kopeček v okolí bývalé chalupy poklasného, která je asi posledním pozůstatkem obce stejně, jako byl svatý obrázek mezi akáty nad potokem protékajícím údolíčko „Ve zbrani“. Pojmenování pochází od slov brániti, zabrániti, zakázati. Je tam i studánka a dosud se tam říká „za Kopeckejch“. Je zajímavé, jak dlouho se taková místní pojmenování udrží. Toto pochází určitě z doby Jiříka Kopeckého, který v Michovicích držel grunt před 300 lety. Jinak byla ves rozložena podél cesty z Lípy do Týniště a rozdělena na grunty jako Lípa.

Nejstarší písemná zpráva o Michovicích je z roku 1495 z kupní smlouvy, kterou Jindřich Minstrberský (z rodu Jiříka z Poděbrad) prodává různá panství Vilémovi z Pernštejna. Ve smlouvě nejsou podrobnosti, je jen výčet jednotlivých vsí a ten se ostatně opakuje i ve smlouvách pozdějších.

První podrobnější zprávu máme z rejster důchodů pořízených Haugvicem z Biskupic před prodejem na královskou komoru za císaře Maxmiliána II. Podle ní měly Michovice roku 1573 11 usedlých (Lípa měla tehdy 18, Rašovice 6, Ježkovice 8, Velké Petrovice 9, Čestice 21, Křivice 16 a Týniště 54 usedlých). Nebyla to tedy ves malá. Roboty měla zaznamenáno jen 49

dní. Zdá se to málo, ale v Týništi byl při tvrzi jen malý statek. Komise královské komory jej roku 1575 oceňuje s tvrzí jen na 500 kop, míšeňských.

Do poloviny 17. století se záznamy o vsi nezachovaly. V soupisu poddaných z roku 1651, v němž jsou tito zaznamenáni podle obcí a jmen se Michovice již nevyskytují. Tedy v této době je můžeme považovat už za ves zaniklou.

O Michovicích před zánikem možno získat informace jen z druhé ruky a to z popisu častolovického panství důchodního Krause z roku 1825.²⁾ Ten měl ještě po ruce purkrechtní knihy z let 1570—1650, dnes nezvěstné. Dle nich měly Michovice 16 poddaných sedláků a zahradníků, tedy proti roku 1573 o 5 gruntů více. Dle téhož Krause vyměnil tehdejší majitel panství Otto z Oppersdorfů (psával se i z Operštorfů) největší michovický statek (Reichláv) už roku 1621 za radostovický dvůr s dopltkem 100 kop míš. Jednalo se o velký rychtářský statek oceněný na 1000 kop míš., který byl vedle stejně velkého Zemanova gruntu v Česticích největším na panství [Lašek, Památky archeologické, díl 12, str. 131—133].

Dle dalších zápisů se ve vykupování pokračovalo, poslední grunty připojeny ke dvoru až roku 1671. Po třicetileté válce byly jistě některé grunty pusté (opuštěné), v sousední Lípě bylo takových 10. Něco pozemků připadlo k Lípě k číslům 7 a 10 v ocenění 42 a 95 kop míš., což odpovídá as půllánovému statku. Byla to chalupa č. n. 7 uváděná jako zahrada Víta Vašaty z Michovic, kde berní role roku 1677 uvádí jako hospodáře Matěje Černého a zahrada Václava Pekáče, kde stará pozemková kniha z r. 1666 na str. 480 uvádí, že „z ty zahrady učiněn statek s připojenýma lukama a rolma od živnosti Matěje Charváta ze vsi Michovce a ujal tu živnost Jiřík Kubrt“.

Jedna pověst vypráví, že michovští sedláci byli ze svých gruntů pány vyhnáni a že si pak založili v lesích na Křivíně ves, kterou pojmenovali Vyhnanice. Neodpovídá to pravdě. Vyhnanice byly už za Haugvice (1573) starou vsí a měly 4 usedlé. V roce 1651 se tento počet dle soupisu poddaných nezměnil, zatím však z původních 16 michovských gruntů zbyly jen 4. Vrchnost neměla také práva poddané libovolně vyhánět, když dobře hospodařili. Také ve válečných dobách těžko hledala vrchnost zájemce na pusté statečky, aby z nich mohli plnit povinnosti. A tenkrát v sousední Lípě byla řada „pustých“ gruntů, které vyhnaní Michováci mohli převzít — a nemuseli se usazovat ve Vyhnanicích, velmi chudých na vodu.

Po třicetileté válce se ani v týništském urbáři, ani v soupisu poddaných (1651) Michovice a jejich usedlíci již nevyskytují. Jejich pozemky byly tenkrát už u dvora nebo u Lípy. To potvrzují i registra panství častolovského z let 1659/60. Je v nich uveden příjem „z gruntů osazených i pustých z Lípy a Michovic částkou 19 zl. 5 kr. 2 denárů“.

Zajímala by jistě rodová jména a osazení gruntů, ale staré purkrechtní knihy před rokem 1650 nejsou. Máme jen několik záznamů z posledních let obce, kdy už byla zrušena. Poslední zápis je z roku 1674, tedy z konce likvidace. V purkrechtních registrech panství týništského z roku 1657 je sice u Michovic poznámka „ty jsou skoupeny k týništskému dvoru“, přesto však jsou vedeny 4 grutny, o jejichž majitelích se dovídáme. Jsou to:

zápis z r. 1651: Vynašlo se podle register starých purkrechtních co jeho Milost P. P. za ten statek Pleškovský ke dvoru Týništskému má platit, to je 109 kop míšeňských;

zápis další: Zahrada Víta Vašaty s kusem role. Vít Vašata ujal tu zahradu od Bartoloměje Hryzpivy roku 1636 za 60 kop míš.;

statek Jiřího Šimerdy: Jiřík Šimerda ujal ten statek pustý roku 1650 za 230 kop míš. a prodal ho roku 1651 Jiříku Kopeckému, svému zeti, za 230 kop míš.;

statek Jana Kerharta: Ujal ho od Václava Muldy za 580 kop míš. [V purkrechtní knize z r. 1666 není tento veliký statek už uváděn, byl mezi léty 1657—66 vykoupen a přivtělen ke dvoru.];

zahrada Víta Vašaty není sice r. 1666 uvedena, přešla však do jiných rukou a byla zvětšena na chalupu, jež patřila Ondřeji Vlkoví a oceňena na 47 kop míš. Tuto usedlost r. 1667 ujal Jiřík Kubec a r. 1679 Matěj Černý. Poslední zápis u chalupy je z r. 1691 a je doložen poznámkou „Jest při obci lipské zapsáno.“ Jedná se o chalupu č. n. 7 dle lipské purkrechtní knihy. V rustikálním katastru tereziánském z 9. 3. 1714 uvedeno: „Tyto chalupy od Michovic a palouček od Michovic obhospodařuje Matěj Koudelka.“;

u gruntu Jiříka Kopeckého v ceně 230 kop míš. je poslední zápis z r. 1673 s poznámkou: „Ku dvoru týništskému obráceno a tuto cassirováno.“ Z gruntu zbývá bývalá chalupa poklasného a studánka za ní dosud jmenovaná „za Kopeckejch“. Z toho je vidět i to, že přivtělování ke dvoru postupovalo od Týniště k Lípě. Naproti stávala stará dřevěná panská stodola, o které se říkalo, že pochází ještě z Michovic. Je možné, že byla postavena po zřízení dvora.

Také Kerhartův statek dostal nového majitele, Matěje Provazníka. Že se jedná o tento veliký grunt je vidět z ceny 515 kop a z podílu (spravedlnosti) Kerhartovy dcery Marjány na Světlé (4 kopy). Poslední zápis pochází z roku 1674.

V zachovalých dokumentech je poslední zmínka o Michovicích v „díličí ceduli“ z r. 1682, kterou bylo panství rozděleno mezi tři bratry Operštorfy (zemské desky 76-C-26). Dle ní připadly k týništskému dílu také „sady dva nehruby v Michovicích ode dvou sedlských statečků i s těma pustýma chalupama, které na nich neb při nich stojí“ a mimo to „louky a palouci a vo-

hrada u těže vsi". Na ty chalupy se snad mohla vztahovat pověst o vystěhování do Vyhnanic.

Ani matriky nedávají bližší zprávy o obyvatelích. Týništskou faru spravoval tenkrát farář z Častolovic a kantor vedl matriku — a tam zápis provedl, jen když dostal zapláceno. Proto jsou zápisy z našich obcí vzácné. Z Michovic se tam vyskytují jen dvě jména: již uvedeného Jiříka Kopeckého a dvakrát (1646 a 1651) Víta Koláře s manželkou Lidmilou.

Vykupování gruntů se nedělo najednou, snad v tom hrála roli i smrt Otty Oprštorfa (1647) či starosti finanční. Také od Týniště byly koupeny některé pozemky — a tak z malého statku Haugvicova vyrostl velký dvůr. Vyžadoval mnoho roboty a zatížil touto povinností ostatní vsi. To ovšem souviselo se změnou zemědělské politiky a se vznikajícím systémem velkých zemědělských dvorů.

Rozlohu vsi udává rozloha dvora. Její pozemky sahaly od lesů po starou lipskou cestu přes nynější silnici na rašovickou cestu po stavě a od Voklika se táhly k Týništi a k řece Orlici.

Rodová jména jako Hryzpivo (s přezdívkou Junek), Kerhart, Kolář, Kubec, Kopecký, Černý, Šimerda, Mulda, Vašata, Vlk, Provazník se vyskytují v Lípě i v Týništi, rod Kopeckého a Šimerdy přešel do Lípy. O Muldovi se dovídáme i z jeho kšaftu z r. 1651³⁾, že byl potom šafářem v Libli a že měl spravedlnost na statku Kerhartově, kde dřív hospodařil. Také v Týništi byl Muldovský statek.

Týništský dvůr musel být v nových podmínkách značně rozšířen. Kolem tvrze byl do té doby jen malý statek a stará tvrz byla pojata do nové výstavby. Stodoly — podle Pelikána, týništského syndika a nápisu na omítce — byly postaveny roku 1626, nové chlévy byly stavěny snad až r. 1661, nebo byly postaveny v r. 1626 a v r. 1661 opraveny. Je o tom „cedule řezaná na stavení krovu na chlívích kamenných ve dvoře týništském s Řehořem Vrčkem, tesařem Lípy, délky 110 loket po dvou staveních na šířku 15 loket, dvě lomenice“, s připomínkou: „od toho 4 korce žita, 2 korce hrachu, krup 2 věrtele, sejra a soli 1 cent, 1 vědro piva a 26 rýnských peněz“.

Po roce 1600 zřídili Oprštorfové další dvůr v okolí Týniště, rašovický. Stojí na lipském katastru a byla k němu připojena i luka Pekáčka v Lípě. O nich vypravuje pověst, že je páni vzali šenkýři Pekáčovi za dluh a že ten se ze žalu oběsil a dodnes na lukách straší.

POZNÁMKY:

1) Dr. Profous — Místní jména v Čechách III., str. 69 a 115.

2) Topographisch — historisch — statistische Beschreibung der Herrschaft Czastolowitz im Jahre 1825 (arch. muzea král. čes.).

Muzejní archiv, svazek častol. panství.

Karel LINGER